

Stručný přehled popularizace archeologie v České republice v evropském kontextu

Experimentální archeologie a popularizace archeologie se staly nedílnou součástí archeologického bádání. Odlišný vývoj v různých zemích a regionech vedl k velké diferenciaci pracovišť, která se věnují popularizační a experimentální činnosti. Při vytváření těchto center hraje klíčovou roli kulturně-historické pozadí prostředí, kde vznikají a především primární účel. Autorka uvádí na příkladu tří archeologických parků z České republiky, Finska a Srbska propojení experimentální archeologie, archo-didaktiky a popularizace archeologie v různých formách. V závěru je diskutován význam těchto experimentálně-popularizačních aktivit pro moderní archeologii.

■ Eliška NOVÁKOVÁ

Úvod

O otázce integrity experimentální archeologie a popularizace archeologie, jakožto nedílné součásti archeologie není již na konci druhé dekády 21. století pochyb. Pochybnosti o jejím významu jsou snad zdá se překonány. Za velmi

pozitivní lze považovat vzrůstající zájem ze strany profesionálních archeologů z různých odborných pracovišť, o čemž svědčí například zapojení kateder archeologie a muzeí do *Mezinárodního dne archeologie* (**obr. 1**) (<http://bavsevedou.zcu.cz/mezinarnodni-den-archeologie/>). Stoupající zájem veřejnosti je patrný nejen v tradičních médiích, jako je televize a rádio, ale i na sociálních sítích. Přesto nadále zůstává hlavní aktivita na nadšených jednotlivcích a neméně zapálených sdruženích, spolicích či skupinách „living history“. V různých světových regionech se poměr v zastoupení odborníků a „laiků“ liší v závislosti na kulturní a historické tradici oboru.

Od prvních nespělých projektů, věnujících se experimentu v archeologii, prošla experimentální archeologie poměrně bouřlivým vývojem. Mezi první (re)konstrukce v moderní době, dnes nazývané open-air muzea, patří například římský kastel Saalburg, který byl vybudován již v roce 1907. Následovala řada dalších experimentálně vystavěných center či parků v různých koutech Evropy, především ve Skandinávii, Velké Británii, Francii, Polsku a Německu. Nicméně ani jiné země nezůstaly pozadu, příkladem lze jmenovat země někdejšího východního bloku či bývalé

Jugoslávie, o čemž svědčí mimo jiné pestré zastoupení experimentálních archeologů a pracovníků open air muzeí na mezinárodních konferencích. Zajímavostí zůstávají rekonstrukce slavných bitev již v době římské. Z popudu císaře Tita byly ztvárňovány významné bitvy. Je však třeba zdůraznit, že ať už tyto rekonstrukce historických událostí vznikaly z romantických nebo později nacionálních pohnutek, lze v nich spatřovat kolébku experimentální archeologie (*Paardekooper 2014*).

V českých zemích zaznamenala experimentální archeologie největší rozkvět po pádu komunismu na počátku 90. let minulého století. Do té doby se jednalo převážně o izolované badatelské projekty, které se věnovaly například stavebním (re)konstrukcím a následným obývacím experimentům (R. Pleiner, I. Pleinerová) či dalším činnostem ze života předků (E. Kazdová, J. Malina, M. Beranová aj.). Na toto rané období experimentální archeologie u nás navázala další etapa v čele s vybudováním archeologického skanzenu v Uhřetíně pod Deštnou (**obr. 2**) a pravěké osady ve Věstarech. V dalších letech byly následovány dalšími centry různých velikostí a zaměřením (*Tichý 2003*).

■ **Obr. 1** Popularizace archeologie mezi dětmi ze ZŠ.

■ **Obr. 2** Archeologický skanzen Villa Nova.

Dosavadní vymezení experimentální archeologie

Živá diskuze mezi evropskými badateli vedla ke snaze vymezit experimentální archeologii jako plnohodnotnou součást archeologického výzkumu, definovat její cíle, prostředky a terminologii. V Čechách se těmto diskusím věnovali především Z. Smetánka, R. Pleiner či v poslední době R. Tichý. Povahou experimentu či experience (zkušenosti) byla předmětem zájmu především Hanse-Ole Hansena (2014), autora světoznámého open-air muzea v dánském Lejre, a například P. Reynoldse (2001).

Základní platformou k těmto debatám v českém prostředí, jakož i příspěvkům o vlastní činnosti začalo sloužit od poloviny 90. let setkání či workshop nazvaný *Rekonstrukce archeologických objektů a experiment v archeologii* (Tichý 2001). Během více než dvacetileté tradice se několikrát změnili hlavní pořadatelé i místo konání. Většina „experimentálních setkání“ se konala v Orlických horách v oblasti Deštné, ačkoli dočasně zavítala i na jiná místa České republiky, jako je například Míkulov nebo Břeclav na jižní Moravě. S měnícími se trendy v experimentální archeologii u nás i ve světě se proměnila i témata konference. V posledních letech se workshop stal mezinárodní záležitostí, kde se každoročně setkává několik desítek badatelů (Dragoun 2014). Prezentované referáty jsou následně publikovány ve sborníku *Rekonstrukce a prezentace archeologických objektů*, popřípadě v dalším periodiku, které vzniklo z popudu Společnosti experimentální archeologie Hradec Králové v roce 2000. Původní název *Rekonstrukce a experiment v archeologii* nahradila v roce 2004 *Živá archeologie*. V celosvětovém kontextu slouží k prezentaci výsledků experimentální archeologie a popularizace archeologie například *EXARC Journal* (bývalá *EuroREA*), vycházející jak v elektronické, tak ve zkrácené tištěné formě (*EXARC Journal Digest*; <https://exarc.net/journal>).

S jednou z klíčových otázek experimentální archeologie a popularizace archeologie zcela jistě souvisí místo, kde se tyto činnosti odehrávají. Označení tohoto prostoru se liší v rámci Evropy, stát od státu. Nejčastěji jsou používány termíny

■ Obr. 3 Dlouhý neolitický dům v Březně u Loun

jako open-air museum, popřípadě heritage visitor centre/village, popřípadě různé varianty archeoparků či archeologických center. Zmiňovaná terminologie je přímo provázaná s tradičním pojetím daných zemí. Variabilita názvů je v českém prostředí poměrně velká, jako příklady lze jmenovat *Pravěkou vesnici v BZ a ZOO města Plzně*, *Archeologický skanzen Březno*, *Archeopark pravěku Všečary* či *Archeologický skanzen Villa Nova*. Je zajímavou otázkou, zda by tato pojmenování měla přímo odrážet funkci těchto muzeí v přírodě. Tématu účelu open-air muzeí se v posledních letech věnovali, např. H. O. Hansen (2014) nebo R. Paardekoper (2014) a z českých badatelů R. Tichý (2014), M. Bureš (2003).

- Jaká je však primární funkce open-air muzeí?
- Komu jsou především určena?
- Experimentální archeologie, nebo popularizace archeologie?

Všechny tyto otázky spolu úzce souvisejí a je třeba je vnímat ve vzájemném kontextu, ale i jednotlivě.

Z hlediska pojmenování center věnujících se experimentální archeologii/(re)konstrukci událostí, činností a artefaktů/popularizaci archeologie nepředstavují různé názvy zásadní problém. V zásadě je lze vnímat jako synonyma. Jak již bylo zmíněno, konkrétní názvy vycházejí především z historické tradice kulturního a národního prostředí, kde vznikala. Nemalý vliv mělo zcela jistě i přebírání zkušeností od geografických sousedů. Jedná se tedy o instituce, jejichž aktivity jsou soustředěny na transformaci dějin pravěku široké

veřejnosti. Z tohoto důvodu se zdá poselství těmito institucemi vysílané zcela zásadní. Je třeba, aby veřejnost vnímala tato centra v kontrastu k lunaparkům, zábavním parkům a podobným zážitkovým zařízením. Přesto je třeba zdůraznit, že v případě, je-li open-air muzeum určeno veřejnosti, má s lunaparkem společného jmenovatele, a to „zážitek“.

Budeme-li experimentální archeologii a popularizaci archeologie brát jako plnohodnotnou součást archeologického bádání, je třeba si uvědomit, že výsledky archeologické práce je nutné prezentovat veřejnosti. Netýká se to pouze úzkého okruhu zainteresovaných odborníků, ale především nejširší veřejnosti, která se formou daní podílí na financování archeologických výzkumů. Z tohoto důvodu si musíme uvědomit při zakládání každého archeologického parku, open-air muzea či skanzenu, komu je toto centrum především určeno.

Bude se jednat o „pouhou“ prezentaci již dobře známých skutečností nebo bude vznikající open-air muzeum centrem skutečných experimentů? Zvláště v případě popularizace je toto určení klíčové (Bureš 2003).

Nemalý význam hraje otázka zřizovatele a následného financování popularizačních či experimentálních aktivit. Nemalý vliv na konečnou podobu archeologického centra má rovněž region, ve kterém se nachází. Možnosti, které se nabízejí v rámci EU, jsou jiné než mimo ni, viz příklady archeologických center níže.

Jak poukazuje například Andreja Breznik (2016), vytvoření archeologického centra představuje skutečný

marketingový projekt. Návštěvníci očekávají nejen již zmiňované zážitky, ale rovněž i odpovídající zázemí. Možnost občerstvení, nákupu suvenýrů či prostor pro odpočinek zvyšují atraktivitu centra v očích velké části veřejnosti. Zjednodušeně, klient-návštěvník potřebuje mít pocit zhodnocení vynaložených peněz i času. Odchází-li klient s pocitem dobře stráveného času a získání zajímavých zkušeností, stává se z popularizace archeologie jedinečná možnost prezentace vlastní činnosti (Bureš 2003).

Nicméně i popularizace archeologie by měla mít v tom kterém centru jasný směr a daný cíl. Chceme-li veřejnosti přinášet zážitek z poznání naší minulosti, musíme mít jednoznačný koncept prezentace, komunikace s klienty. V této souvislosti se v posledních letech objevuje termín tzv. archeodiadaktika.

Pojem archeo-didaktiky, zevrubně představený Radomírem Tichým (2014) se zde jeví na místě. Prezentace výsledků archeologie za pomoci didaktiky, popřípadě archeodidaktiky nebyla zpočátku součástí pionýrských experimentů v archeologii. Jako například v případě archeologického skanzenu v Březně u Loun (obr. 3) nebylo hlavním cílem využití pro širokou veřejnost. Jednalo se o cílený vědecký experiment. Edukativní funkci získalo centrum až sekundárně (Štauber 2000).

Nelze nezmínit, že s vzrůstajícím vlivem moderních počítačových technologií získává na významu prezentace aktivit spolků a sdružení na internetu či sociálních sítích. Roli těchto médií nelze podceňovat ani přeceňovat. Přesto, vzhledem k povaze prezentovaných prostorů a aktivit (bydlení, řemeslné technologie, chov domácích zvířat, zemědělské činnosti) zůstává prezentace tzv. in-situ zásadní.

Lze tedy říci, že vzájemná interakce experimentální archeologie a popularizace archeologie nepředstavuje zásadní problém, spíše naopak. Vzájemně se mohou podporovat. Experimentální archeologie přináší vedle terénních archeologických výzkumů poznatky, které je možné prezentovat v rámci popularizace archeologie. Popularizace archeologie pak přináší široké veřejnosti

představu, k čemu jsou vynakládány veřejné prostředky. Je však nutné dbát na to, aby klient nebyl klamán, čehož lze dosáhnout pouze tehdy, budeme-li odlišovat vlastní odborné archeologické experimenty (i jich mohou být návštěvníci součástí) a popularizaci archeologie a minulých období lidstva (mnohdy získané z opakovaných zkušeností; Popelka – Šmolíková 2003; obr. 4).

Příklady netypických center experimentální archeologie a popularizace archeologie

Možnosti experimentální archeologie i popularizace jsou ovlivněny řadou aspektů, nejen, jak bylo výše zmíněno, cílem projektu, definovanou funkcí, ale i charakteristickým prostředím, kde jsou tato centra vybudována. Jako příklad byla zvolena následující archeologická centra: Kierikki (severní Finsko), Pravěká vesnička v BZ a ZOO města Plzně (ČR) a Viminacium (Srbsko).

Kierikki (Finsko)

Archeologické vzdělávací centrum a open-air muzeum v Kierikki (Kierikki Stone Age Village) se nachází v severovýchodním Finsku, v katastru obce Yli-Ii. Nejbližším velkým městem je Oulu (cca 30 km vzdušnou čarou), kde sídlí také univerzita, která stála u zrodu projektu vybudování tohoto centra (<http://openarch.eu/institutional-members/kierikkikeskuskieirikki-stone-age-centre-fi>; obr. 5).

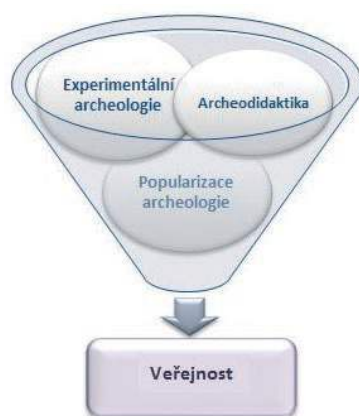
Místní prostředí je charakterizováno především řekou Ii, na jejímž

břehu se muzeum rozkládá. Přírodní podmínky ovlivňuje skutečnost, že lokalita leží v subpolární oblasti, vzdálené asi 100 km od severního polárního kruhu.

V období mezi 8500 a 5500 cal BP, tedy v období neolitu, byla tato oblast pobřeží Botnického zálivu velmi oblíbenou. V prostoru 5 km na východ a 5 km na západ od Kierikki se nachází řada neolitických lokalit s pozůstatky sídlištních aktivit (Vanneekhout 2008). Z hlediska životního standardu se jednalo o bohatou lokalitu, typickou lovem tuleňů a rybařením (<http://openarch.eu/work-packages/products/story-site-kierikki>).

Většina nálezů z oblasti Kierikki a bezprostředního okolí je přiřazována nomádké kultuře neolitu, tzv. *Comb Ceramic culture* nebo také *Comb Ware style*. Mezi charakteristické nálezy patří kulovité keramické nádoby, doplněné pazourkovými hroty šípů, jantarovými šperky či kamennými hlazenými nástroji. Zajímavostí je tzv. pravěká žvýkačka (nálezy borové pryskyřice s otisky zubů z r. 2007). Doloženy jsou relikty staveb s pozůstatky ohnišť v interiérech. Chybí doklady zemědělství. Z mladších období pocházejí i první kovové artefakty, svědčící o rozvíjející se metalurgii v této oblasti (<http://openarch.eu/work-packages/products/story-site-kierikki>).

První rekonstrukce byly budovány již od r. 1997 a poslední stavba byla dokončena v r. 2005. Všechny prehistorické domy jsou dílem kombinace výsledků terénního výzkumu, experimentální archeologie a v neposlední řadě ze zpráv o sídelních

■ Obr. 4 Spolupráce archeodidaktiky, experimentální archeologie a popularizace archeologie.

■ Obr. 5 Kierikki archeologické centrum (zdroj: exarc.net).

aktivitách tzv. přírodních národů žijících v extrémně chladných podmínkách. Při volbě materiálu pro stavbu střechy byly použity informace získané z pylových analýz. Během archeologických experimentů vzniklo několik typů staveb. V některých případech byla zvolena jako střešní krytina rašelina, v jiných případech rákos (obr. 6). Vlastní podoba rekonstruované vesnice se stále mění pod vlivem nových nálezů, neboť archeologický výzkum neolitického osídlení stále pokračuje (<http://openarch.eu/work-packages/products/story-site-kierikki> (Vaneckhout 2008)).

Centrum disponuje kromě (re)konstrukce vesnice z mladší doby kamenné rovněž moderní muzejní expozicí, která je soustředěna na archeologii Fenoskandinávie. Na informačních panelech i ve vitrínách jsou prezentovány významné archeologické nálezy v chronologickém i environmentálním kontextu. Nachází se zde i několik interaktivních exponátů, které stejně jako tradiční vitríny vhodně doplňuje dřevěný interiér budovy muzea. Archeologické centrum rovněž disponuje audiovizuálním přednáškovým sálem, který tak formou poutavého videa seznamuje návštěvníky nejen s historií výzkumu lokality, ale i s podobnými nálezy z celého Finska (<http://www.ouka.fi/oulu/kierikki/english>).

Areál archeologického centra je velmi vkusně zasazen do okolní krajiny a jeho popularizační programy

představují součást výuky na základních školách. Nejen dětem, ale i dospělým návštěvníkům jsou určeny tematické trhy a out-doorové aktivity během letních měsíců (<http://www.ouka.fi/oulu/kierikki/english>). V rámci univerzitního vzdělávání se centrum zapojilo také do programu Erasmus+ (např. <https://exarc.net/issue-2019-1/at/construction-skin-frame-coracle-kierikki-stone-age-centre>).

Je tedy možné říci, že v takto extrémních podmínkách málo zalidněné subpolární oblasti vzniklo komplexní archeologické centrum, sestávající z muzejního zázemí a open-air aktivit v průběhu letní sezóny, které doplňují ubytovací služby ve vybudovaném hotelu. Není možné opomenout ani trvající archeologický výzkum. Můžeme tedy hovořit o propojení vědy a edukačního centra, k čemuž slouží pestré pedagogické a popularizační nástroje.

Pravěká vesnička (Česko)

Druhým extrémem ve smyslu umístění open-air muzea v krajině, je Pravěká vesnička, která se nachází v jádru Botanické a Zoologické zahrady města Plzně. Běžný návštěvník ji může nalézt v místě mezi výběhy vlků a medvědů, což vhodně doplňuje její pravěký charakter. Topograficky je vesnice situována na výběžku na terase řeky Mže.

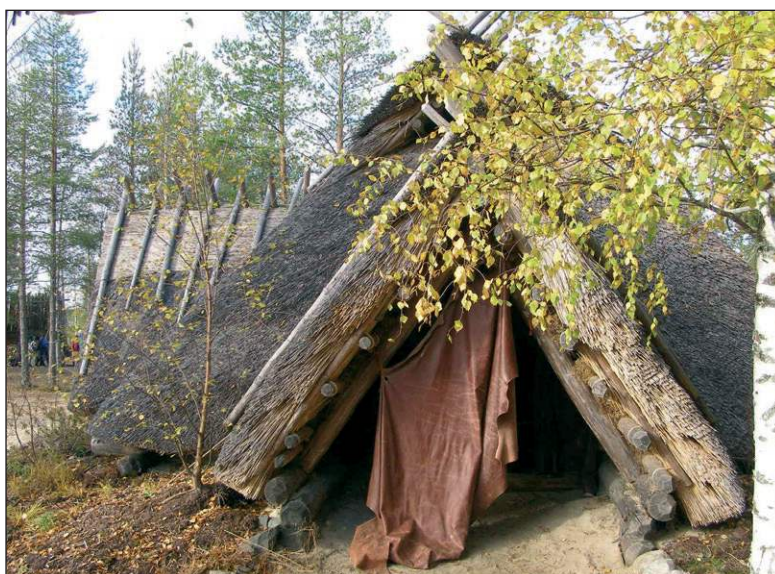
První podnět ke stavbě pravěké osady vzešel z plzeňské zoologické zahrady, která připravovala naučnou

stezku o vývoji přírody a člověka. Došlo ke spolupráci Zoo a Západočeského muzea, které v čele s M. Metličkou vypracovaly projekt vesničky, chronologicky spadající do starší doby železné, halštatu (obr. 7). Projekt obsahoval smělé plány, nicméně všechny nebyly bohužel realizovány (Mudra 2000). Z osady se stala chátrající venkovní expozice. Nicméně po několikaletém období úpadku a de facto archeologizace, došlo k obnovení projektu a vesnice se v současné době nadále rozrůstá.

O rozvoj (re)konstrukce se nyní stará spolek Oživená (pre)historie, jehož členové aktivně pracují na rozšíření vesnice a vybavení jednotlivých domů. Z původního terénního výběžku se pravěké aktivity rozšířily dolů po svahu. Vzniká zde tzv. metalurgický okrsek, který se věnuje převážně zpracování bronzů. Byla vybudována částečně zahloubená pec s přístřeškem. Ještě níže ve svahu, v blízkosti informačních tabulí o starém paleolitu byla experimentálně, pouze za pomoci pravěkých technologií vybudována rákosová mezolitická chýše. V jejím těsném okolí je zpracovávána štípaná kamenná industrie, dochází zde tak ke kumulaci odpadu po štípaní. V původní části vesnice probíhají různé výrobní činnosti. Jsou vyráběny repliky keramických nádob i jiných keramických artefaktů (např. přeslenů či závaží). Keramické produkce využívá i bronzový okresek, jsou zde připravovány např. tyglíky. Pro výpal keramiky slouží ve svahu zabudovaná pec, nově byl experimentálně prováděn výpal v ohništi (Chroustovský – Karel – Trnka – Ventrubová 2017).

Většina experimentů i popularizačních aktivit se odehrává v průběhu letní sezóny v předem vymezených termínech akcí. Tyto akce probíhají pod názvem *Dny pravěkých technologií* (obr. 8), které jsou určeny široké veřejnosti (jejíž charakter je definován podobou návštěvníka zoologické zahrady). V jejich rámci si mohou děti i dospělí vyzkoušet mnohé pravěké technologie tzv. na vlastní kůži. Jako příklady lze uvést mletí obilí replikou laténského žernovu či zmotěrkou, práci s textilem (tkání, předení, karetkování atd.).

Typickým rysem pravěké vesnice je její poloha v centru zoologické zahrady v těsném sousedství

■ Obr. 6 Kierikki, rekonstrukce pravěkého domu.

■ Obr. 7 Původní stavby v pravěké osadě v ZOO Plzeň.

populárního Dinoparku a statku Lüftnerka, bez samostatného vchodu. Návštěva pravěké osady se tak stává pro mnohé spíše náhodnou. Je otázkou, zda je možné tuto situaci považovat za výhodu, či nevýhodu. V každém případě z ní vyplývá poměrně atypická skladba návštěvníků (oproti samostatně stojícím archeologickým centrům). Neopomenutelný je i fakt, že poloha v jádru areálu zoologické zahrady neumožňuje celoroční čtyřladvacetihodinový provoz.

Oba výše uvedené příklady se chronologicky řadí do starších období dějin člověka: doby kamenné a doby halštatské. Nicméně mezi archeo-experimentálně nejatraktivnější období patří bezpochyby epochy mladší. Tento zájem podléhá zcela jistě stavu zachování archeologických památek a v neposlední řadě přítomnosti písemných pramenů. Zejména v severozápadní Evropě je to doba ovlivněná severskými Vikingy. O čemž svědčí

kupříkladu průkopnické centrum v Lejre (Dánsko) či novější (re)konstrukce vikingské lodi v Gislinge (Dánsko).

Dále se těší velkému zájmu památky z doby Římského impéria. Pozůstatky římsko-provinciálních sídel či stopy po táborech římských legií se nalézají po celé Evropě od středomoří po severní Anglii. Námátkou lze jmenovat open-air muzea/archeo-experimentální centra: pevnost Segedunum a Arbeia (Velká Británie).

Viminacium (Srbsko)

Pozoruhodným projektem z této oblasti bylo vybudování open air muzea a experimentálního centra v Srbsku. Viminacium se nachází asi 12 km od města Kostolac ve východním Srbsku. V těsné blízkosti lokality stojí dvě tepelné elektrárny s přilehlým uhelným dolem (Viminacium <http://viminacium.org.rs/en/>). I díky této neobvyklé krajině

■ Obr. 8 Dny pravěkých technologií v Plzni.

bylo možné vybudovat archeologické centrum těchto rozměrů, především z důvodu dostupnosti velké nezastavěné plochy.

Nejprve k historii této lokality. Na počátku prvního tisíciletí našeho letopočtu se zde nacházelo jedno z nejvýznamnějších měst tehdejšího pozdně antického Říma. Viminacium se stalo hlavním městem provincie Horní Moesie (dnešní Srbsko a Bulharsko), které bylo zničeno nájazdy Hunů v první polovině 5. století. Na základě archeologických nálezů zde byly vybudovány repliky někdejšího osídlení, především Porta Praetoria, lázně, mauzoleum, amfiteátr a tzv. *Domus Scientiarum* (obr. 9). Toto vědecké, výzkumné a návštěvnické centrum se stalo základnou pro badatele a studenty. Je umístěné v architektonicky zajímavém prostředí repliky římské villy. V jeho prostorách se nachází odborné laboratoře, přednáškový sál, muzeum i zázemí pro zde pobývajících odborníky (Paardekooper et al 2014) (Viminacium <http://viminacium.org.rs/en/>).

Většina římských provinciálních památek této oblasti byla objevena během archeologických výzkumů v 19. století a v 70. letech století 19. Nicméně až na počátku třetího tisíciletí zde došlo k nálezům koster mamutů, což vedlo k vytvoření druhé části open-air muzea – tzv. *Mammoth Park* (Paardekooper et al 2014).

Interaktivní prohlídka celého areálu trvá asi dvě a půl hodiny, je možná s průvodcem či bez něj vlastním vozem. Kromě celoročního

■ Obr. 9 Viminacium, Domus Scientiarium (zdroj: viminacium.org.rs).

návštěvníckého provozu se zde pravidelně konají různé tematické festivaly a jsou pořádány programy, workshopy a tábory pro děti. Ačkoli toto open-air muzeum vzniklo relativně nedávno, v roce 2006, stalo se již místem konání několika odborných sympozií a badatelských setkání. Současně zde nadále pokračuje záchranný archeologický výzkum (Viminacium <http://viminacium.org.rs/en/>).

Ačkoli je Viminacium svým významem nepochybně velmi atraktivním místem, potýká se s důsledky své polohy. Přítomnost tepelné elektrárny a uhelného dolu provázená všemi doprovodnými jevy jako jsou hluk, zápach a industriální architektura přímo ovlivňuje výsledný dojem návštěvníků. Nicméně na druhou stranu, ona neatraktivnost prostředí umožnila vybudovat repliku římského osídlení v nebytových rozměrech. Současně neustálá blízkost archeologů a dalších odborníků z příbuzných oborů umožňuje záchranný výzkum v této oblasti východního Srbska.

Závěr a diskuse

Na příkladu výše uvedených, geograficky, chronologicky i tematicky zcela odlišných archeologických center experimentu, archeo-didaktiky a popularizace archeologie je možné pozorovat, že u jejich zrodu hraje roli mnoho faktorů.

Výše uvedená archeo-centra se v mnoha ohledech liší. Nejedná se pouze o rozdílné geografické a přírodní podmínky, které mohou v konečném výsledku hrát jak pozitivní, tak i negativní roli. Ale i chronologické zařazení či rozloha parku.

Řada bodů je však těmto centrům společná. Hlavní a klíčové činitele jsou lidé, kterým je centrum určeno. Může se jednat pouze o odborníky, čistě širokou poučenou veřejnost, popřípadě různé kombinace. Je třeba si uvědomit, že všechny návštěvníky spojuje snaha o „zážitek“ ve své nejčistší podobě. Zapálený badatel i poučený laik hledají obvykle v těchto centrech nová poznání, děti a mladiství se seznamují z historií regionu, státu i oblasti. Nicméně je nutné mít na paměti i možnost náhodné návštěvy.

I zástupci z řady široké nepoučené veřejnosti by měli mít možnost odnést si z takové návštěvy zážitek.

Pokud archeologické centrum/archeopark či open-air muzeum vzniklo s dlouhodobým záměrem a myšlenkou přinášet nejširší veřejnosti poznání o minulosti lidstva, je nevyhnutelná spolupráce mezi na první pohled vzdálenými obory; archeologie, psychologie, didaktika a v neposlední řadě i ekonomika, management a marketing (Brezník 2016).

S ohledem na ryze vědeckou práci pro úzký okruh odborníků není třeba archeologická centra odsouvat do pozadí jako čistě komerční střediska. Na příkladu srbského Viminacia je vidět, že moderní archeologická práce může plně fungovat v prostorách (re)konstrukce antické stavby. Přímý kontakt s experimentem tak může přinést oživení a inspiraci do akademické práce.

Použitá literatura a zdroje

- Mezinárodní den archeologie* (Dostupné on line 30/01/2017 na <http://bavsevedou.zcu.cz/mezinarodni-den-archeologie/>).
- Kierikki. Stone Age Village* (Dostupné on line 30/01/2017 na <http://www.ouka.fi/oulu/kierikki/english>).
- Kierikki. Stone Age Centre. EXARC* (Dostupné on line 29/01/2017 na <http://openarch.eu/institutional-members/kierikkikeskuskierikki-stone-age-centre-fi>).
- The Story of the Site – Material and Immaterial Heritage. Kierikki Stone Age village* (Dostupné on line 26/01/2017 na <http://openarch.eu/work-packages/products/story-site-kierikki>).
- Arbeia. Roman fort and museum* (Dostupné on line 30/01/2017 na <https://arbeiromanfort.org.uk/>).
- Segedunum. Roman fort* (Dostupné on line 27/01/2017 na <https://segedunumromanfort.org.uk/>).
- Viminacium. Roman City and Legionary Fort, Capital city of the province Upper Moesia* (Dostupné on line 27/01/2017 na <http://viminacium.org.rs/en/>).
- The Construction of a Skin-on-Frame Coracle at Kierikki Stone Age Centre* (Dostupné on line 11/10/2019 na <https://exarc.net/issue-2019-1/at/construction-skin-frame-coracle-kierikki-stone-age-centre>).
- EXARC Journal* (Dostupné on line 12/10/2019 na <https://exarc.net/journal>).
- Brezník, A. 2016: The Influence of spatial structure on the economic value of an archaeological park, Journal EXARC 2016/2, 10–12.*
- Bureš, M. 2003: Archeologické dědictví a veřejnost, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 183–192.*
- Chroustovský, L. – Karel, V. – Trnka, R. – Ventrubová, E. 2017: Oživená (pre)historie v Zoologické a botanické zahradě města*

Plzně (1999–2017), *Archeologie západních Čech* 13, 124–134.

- Dragoun, B. 2014: Dvacet let „experimentálních“ setkání, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 16, 85–86.*
- Hansen, H.-O. 2014: Experience and Experiment. Experiments Past. Histories of experimental archaeology, 167–181.*
- Mudra, P. 2000: Vesnice z doby železné v ZOO Plzeň, Rekonstrukce a experiment v archeologii 1, 163.*
- Popelka, M. – Šmolíková, M. 2003: Archeologie pro laickou veřejnost, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 153–156.*
- Paardekooper, R. 2014: The History and Development of Archaeological Open-Air Museums in Europe. Experiments Past. Histories of experimental archaeology. 147–165.*
- Paardekooper, R. et al. 2014: Viminacium and the openarch project, Archaeology and Science 10, 211–219.*
- Reynolds, P. J. 2001: Povaha experimentu v archeologii, Rekonstrukce a experiment v archeologii 2, 153–164.*
- Štauber, B. 2000: Archeologický skanzen Březno a jeho muzejní využití, Rekonstrukce a experiment v archeologii 1, 149–150.*
- Tichý, R. 2001: Rekonstrukce archeologických objektů a experiment v archeologii III, Rekonstrukce a experiment v archeologii 2, 138.*
- Tichý, R. 2003: Experimentální archeologie v Čechách po roce 1990, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 214–218.*
- Tichý, R. 2014: Archeodidaktika jako didaktická transformace dějin pravěku. Příklad řešení v Archeoparku pravěku ve Věstecích, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 16, 58–66.*
- Vaneeckhout, Samuel, 2008: Sedentism on the Finnish Northwest coast: Shoreline reduction and reduced mobility. Fennoscandia archaeologica 25, 61–72.*

Summary

Short overview of the popularization of archaeology in Czech Republic in European context

Currently experimental archaeology and popularization of archaeology presents an integral part of archaeological study. The origin and development of both of them differ among various countries and regions. This variability led to creation of many kinds of archaeo-parks, archaeo-/experimental centers etc. One of key point during building of such kind of center is cultural-historical environment of the region and especially the primary aim of the center. The author mentions three examples of archaeo-parks from Czech Republic (Prehistorical Village in Botanical garden and Zoo in Pilsen), Finland (Kierikki) and Serbia (Viminacium), where experimental archaeology, popularization and archaeo-education are closely connected. Those centers differ among others by environment, climate condition and historical background. Finally the importance of experimental archaeology and popularization of archaeology is discussed for the archaeology in general point of view.

Eliška Nováková, Katedra archeologie
Fakulty filozofické Západočeské univerzity
v Plzni, eliskaventrubova@gmail.com